

KGAOLO YA 2

MOLAO WA DITOKELO

Ditokelo

7. (1) Molao wo wa ditokelo ke motheo wa temokrasi Afrika Borwa. O šireletša ditokelo tša batho ka moka nageng ya rena gomme o tlišetša dikelo tša temokrasi tša tlhompho ya setho, tekatekano le tokologo.
- (2) Mmušo o swanetše go hlompha, go šireletša, go tšwetšapele le go phethagatša ditokelo tše di lego ka go Molao wa Ditokelo.
- (3) Ditokelo tše di lego ka Molaong wa Ditokelo di na le mellwane yeo e hwetšwago goba yeo e hlalošitšwego karolong ya 36, goba go gongwe Molaong.

Tirišo

8. (1) Molao wa Ditokelo o šoma melaong ka moka mme o tlama peomolao, khuduthamaga, lekgotlatoka, le makala ka moka a mmušo.
- (2) Taelo ya Molao wa Ditokelo o tlama motho wa tlhago goba wa semolao ge, le go fihla, ge go kgonagala, go hlokomelwa mohuta wa tokelo goba mohuta wa tshwanelo ye nngwe le ye nngwe yeo e gapeletšwago ke tokelo.
- (3) Ge go dirišwa melawana ya Molao wa Ditokelo go motho wa tlhago goba wa semolao go ya ka karolwana (2), kgorotsheko -
- (a) gore e tle e diragatše tokelo ka Molaong, e swanetše go kgontšha, goba ge go hlokega e dire, molaosetlwaedi go fihla moo e lego gore peomolao ga e diragatše tokelo yeo; gomme
- (b) e ka dira melao ya molaosetlwaedi go fokotša tokelo, ge fela phokotšo e sepelelana le karolo ya 36(1).
- (4) Motho wa semolao o swanetše ke ditokelo tše di lego ka go Molao wa Ditokelo go ya ka mohuta wa ditokelo le mohuta wa motho yoo wa semolao.

Tekatekano

9. (1) Batho bohle ba a lekana pele ga molao, mme ba na le tokelo ya tšhireletšo le kholego ya tša molao tše di lekanago

- (2) Tekatekano e akaretša go ba le boipshino ka botlalo bja ditokelo ka moka le ditokologo. Go tšwetša phihlelelo ya tekano pele phihlelelo ya tekano, magato a semolao le a mangwe ao a hlamilwego ka nepo ya go šireletša le go tšwetšapele batho goba dihlopha tša batho, tšeo di hlokago ka lebaka la kgethollo ya go se loke a ka tšewa.
- (3) Mmušo ga wa swanela go kgetholla thwii goba ka mokgwa wa tharedi motho mang goba mang, lebakeng le itšego goba mabakeng ao a akaretšago mohlobo, bong, kamano, boimana, seemo mabapi le lenyalo, morafe goba setšo, mmala, tshekamelo ya bong, bogolo, bogole, bodumedi, letswalo, tumelo, setšo, polelo le matswalo.
- (4) Ga go motho yo a swanetšego go kgetholla thwii goba ka mokgwa wa tharedi motho yo mongwe ka lebaka le tee goba a mantši go ya ka karolwana ya (3). Molao wa setšhaba o swanetše go dirišwa gore o thibele goba go iletsa kgethollo ya go se loke
- (5) Kgethollo go ya ka lebaka le tee goba a mantši ao a tšweleditšwego go karolwana ya (3) ga se ya loka, ntle le ge go tšweleditšwe gore kgethollo yeo e lokile.

Seriti sa botho

10. Motho mang le mang o na le seriti sa gagwe sa seng, le tokelo ya gore seriti sa gagwe se hlomphele le go šireletšwa.

Bophelo

11. Motho mang le mang o na le tokelo ya go phela.

Tokologo le tšhireletšego ya motho

12. (1) Mang le mang o na le tokelo ya tokologo le tšhireletšo bjale ka ge e le motho, yeo e akaretšago tokelo ya –
 - (a) go se amogwe tokologo ka go rata goba ntle le lebaka la go kwagala;
 - (b) go se golegwe ntle le tšheko;
 - (c) go se angwe ke mehuta yohle ya dintwa e ka ba go tšwa setšhabeng goba mathokong a praebete;
 - (d) go se hlirišwe ka mokgwa ofe goba ofe; le

- (e) go se swarwe goba go se hlokofatšwe ka mokgwa wa sehlogo, wa go hloka botho goba wa go nyefola.
- (2) Mang le mang o na le tokelo ya maemo a mmele le a monagano, yeo e akaretšago tokelo ya-
 - (a) go tšea diphetho mabapi le tša pelegi;
 - (b) tšhireletšo le taolo ya mebele ya bona; le
 - (c) go se dirwe diteko tša kalafo goba tša saense ntle le tsebo le tumelo ya bona.

Bokgoba, bohlanka le go šomišwa ka kgapeletšo

13. Ga go motho yoo a swanetšego go dirwa lekgoba, mohlanka goba go šomišwa ka kgapeletšo.

Sephiri

14. Mang le mang o na le tokelo ya sephiri, yeo e akaretšago tokelo ya gore go se be le-
 - (a) phuruphutšo ya bona goba ya magae a bona;
 - (b) phuruphutšo ya dithoto tša gagwe;
 - (c) go amogwa dipahlo tša gagwe; goba
 - (d) tsenatseno dikgokaganong tša bona tša sephiri.

Tokologo ya bodumedi, tumelo le kgopolo

15. (1) Mang le mang o na le tokelo ya tokologo ya letswalo, bodumedi, maikutlo, tumelo le kgopolo.
- (2) Merero ya bodumedi e ka phethagatšwa ditlhongweng tša mmušo goba ditlhongweng tšeo di thušwago ke mmušo, ge fela ele gore -
 - (a) merero yeo e latela melao yeo e beilwego ke ditaolo tša maleba tša setšhaba;
 - (b) e phethagatšwa ka mokgwa wa go lekana; le
 - (c) tsenelo ya yona ga se ya kgapeletšo ebile ke ya boithaopo.
- (3) (a) Karolo ye ga e thibele molao wo o amogelago -
 - (i) manyalo ao a phethagatšwago ka fase ga setšo sefe goba sefe, goba tšhepedišo ya sedumedi, molao wa motho ka nama goba wa lapa; goba
 - (ii) ditshepedišo tša molao wa motho ka boyena le molao wa lapa ka fase ga setšo sefe goba sefe, goba seo se latelwago ke batho bao ba latelago tumelo ye itšego.

- (b) Kamogelo go ya ka temana ya (a) e swanetše go sepedišana le karolo ye gammogo le melawana e mengwe ya Molaotheo.

Tokologo tlhagišong ya maikutlo

16. (1) Mang le mang o na le tokelo ya go ntšha maikutlo, yeo e akaretšago -
(a) tokologo ya kgašo le diphatlatši tše dingwe;
(b) tokologo ya go amogela goba go abela tshedimošo goba dikgopolo;
(c) tokologo ya boithomelo bja tša bokgabo; le
(d) tokologo ya tša thuto le dinyakišišo tša saense.
- (2) Tokelo mo karolwaneng (1) ga e akaretše -
(a) tlhohleletšo ya ntwa;
(b) tlhohleletšo ya kgaruru ye e okaokago; goba
(c) khuetšo ya lehloyo leo le itshamilego godimo ga mohlobo, morafe, bong goba bodumedi, leo le tsošago tlhohleletšo ye e ka hlalago kotsi.

Kgobokano, tšhupetšo, kgwabo le ngongorego

17. Mang le mang o na le tokelo, ka khutšo ka ntle le go itlhama, go kgobokana, go dira ditšhupetšo, go gwaba, le go tliša dingongorego.

Tokologo ya kwano

18. Mang le mang o na le tokelo ya tokologo ya go kwana le ba bangwe.

Ditokelo tša dipolitiki

19. (1) Moagi yo mongwe le yo mongwe o lokologile go dira dikgetho tša dipolitiki, tšeo di akaretšago tokelo ya -
(a) hlama phathi ya dipolitiki;
(b) kgatha tema medirong ya, goba go kalatša maloko legatong la phathi ya dipolitiki; le
(c) go dira lesolo la phathi ya dipolitiki goba lebakeng la yona.
- (2) Moagi yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go kgatha tema dikgethong tšeo di lokologilego tša ka mehla tša lekgotlatheramelao leo le hlomilwego go ya ka Molaotheo.

- (3) Moagi yo mogwe le yo mongwe yo mogolo o na le tokelo ya -
- (a) go bouta dikgethong tša lekgotlatheramelao lefe goba lefe leo le hlomilweng go ya ka Molaotheo, le go dira bjalo sephiring; le
 - (b) go ba nkgetheng ditirelong tša setšhaba gomme, ge a kgethilwe, a tšee maemo ao.

Boagi

20. Ga go na moagi yo a swanetšego go amogwa boagi.

Tokologo ya mosepelo le madulo

21. (1) Mang le mang o na le tokologo ya mosepelo.
(2) Mang le mang o na le tokelo ya go tloga Repabliking.
(3) Moagi yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go tšena, go ba gona le go dula kae le kae ka Repabliking.
(4) Moagi mang le mang o na le tokelo ya go ba le pasporoto.

Tokologo ya go gweba, mošomo le profeseene

22. Moagi yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go ikgethela kgwebo ya gagwe, mošomo goba profeseene ka tokologo. Ditiro tša kgwebo, mošomo goba profeseene di ka laolwa ke molao.

Dikamano medirong

23. (1) Mang le mang o na le tokelo ya go swarwa gabotse dikamanong tša modiro.
(2) Mošomi yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya -
(a) go hloma le go ba leloko la yunione ya bašomi;
(b) go kgatha tema mererong le mananeong a yunione ya bašomi; le
(c) go straeka mošomo.
(3) Mongmošomo yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go -
(a) hloma le go ba leloko la mekgatlo ya bengmešomo; le
(b) kgatha tema medirong le mananeong a mekgatlo ya bengmešomo.
(4) Yunione ye nngwe le ye nngwe ya bašomi le mokgatlo wo mongwe le wo mongwe wa bengmešomo o na le tokelo ya -

- (a) go laola tshepedišo ya yona, mananeo le mediro;
 - (b) go beakanya; le
 - (c) go hloma le go ba maloko a fetereišene.
- (5) Yunione ye nngwe le ye nngwe ya bašomi, mokgatlo wa bengmešomo le mongmošomo ba na le tokelo ya go tsenela ditherišano ka seboka. Molao wa setšhaba o ka bewa go laola ditherišano ka seboka. Bogolo bjoo molao o ka direlago tokelo mollwane mo Kgaolong ye, mollwane woo o swanetše go sepelelana le karolo ya 36 (1).
- (6) Molao wa setšhaba o ka amogela dipeakanyo tša tšhireletšo tša yunione tšeo di hwetšwago ka ditumelelanong tša seboka. Bogolo bjoo molao o ka direlago tokelo mollwane mo Kgaolong ye, mollwane woo o swanetše go sepelelana le karolo ya 36 (1).

Tikologo

24. Mang le mang o na le tokelo -

- (a) go ba tikologong yeo e se nago le kotsi bophelong bja gagwe goba go pheleng gabotse ga gagwe; le
- (b) go šireletša tikologo, kholegong ya meloko ya bjale le ya ka moso, ka magato a melao ya maleba le e mengwe yeo e -
 - (i) thibelago tšhilafatšo ya tikologo le phokodišo ya tlhago;
 - (ii) tšwetšago pele pabalelo ya tlhago; le
 - (iii) lotago le go hlabolla tlhago ye e tlogo tšea lebaka le letelele le tšhomišo ya methopo ya tlhago ka nepo ya go tšwetšapele tlhabollo ya maleba ya ekonomi ya setšhaba.

Thoto

25. (1) Ga go motho yo a swanetšego go tšeelwa thoto ntle le go ya ka molao woo o amago mang le mang, le gona ga go molao woo o swanetšego go dumelela go tšeelwa ga thoto ka go rata.
- (2) Thoto e ka amogwa fela ka go latela molao wo o amago mang le mang –
- (a) morerong wa setšhaba goba go phetha dikgahlego tša setšhaba; le
 - (b) go ya ka go lefa, seroto seo e lego gore nako le mokgwa wa tefo wo e lego gore o ka ba o kwanetšwe ke bao ba amegago goba o rerilwe goba o amogetšwe ke kgorotshoko.

- (3) Seroto sa pušetšo, nako le mokgwa wa tefo di swanetše go ba tša toka le tše di lekanago, di bontšha tekatekano gare ga dikgahlego tša setšhaba le dikgahlego tša bao ba amegago, go šetšwa mabaka a a swanetšego, go akaretšwa -
- tšhomišo ya bjale ya thoto;
 - histori ya khwetšo le tšhomišo ya thoto;
 - boleng bja mmaraka bja thoto;
 - maemo a dipeeletšothwii tša mmušo le dithušo khwetšong le tlabollong ya mohola ya kapitale ya thoto; le
 - lebaka la kamogo.
- (4) Mabakeng a karolo ye -
- kgahlego ya setšhaba e akaretša boikgafo bja setšhaba kabongleswa ya naga, le dikabongleswa tšeo di tla tlišago tekatekano phihlelelong ya methopo ya tlhago ya Afrika-Borwa; le gore
 - thoto ga e ame naga fela.
- (5) Mmušo o swanetše go tšea magato ao a kwagalago a peomolao le amangwe, ka maatlal a wona, go tliša maemo ao a tla kgotšhago baagi go ikhweletša lefase ka go lekana.
- (6) Motho goba setšhaba seo bodulo bja sona bo tekatekišwago ke melao ya peleng ya kgethollo ya semorafe goba ditiro, se swanetše, go ya ka Molao wa Palamente, go hwetša bodulo bjo bo tlišitšwego ke molao goba go hwetša thušo e nngwe yeo e swanago ya peakanyoleswa.
- (7) Motho goba setšhaba seo se amogilweng naga morago ga la 19 Juni 1913 ka lebaka la melao ya peleng ya kgethollo ya semorafe goba ditiro, se swanetše, go ya ka Molao wa Palamente, go bušetšwa naga yeo goba go hwetša peakanyoleswa ye e lekanego.
- (8) Ga go tlhagišo efe goba efe ya karolo ye yeo e ka thibelago mmušo go tšea magato a semolao le a mangwe go hwetša naga, meetse le dikaboleswa tše dingwe tša go swana le tšona, nepo e le go bekanyaleswa dipelo tša kgethollo ya semorafe, ge fela e le gore phapogo efe goba efe ditlhagišong tša karolo ye di sepelelana le ditlhagišo tša karolo ya 36(1).
- (9) Palamente e swanetše go bea molao wo o ukangwego karolwaneng ya (6).

Kago ya Dintlo

26. (1) Mang le mang o na le tokelo ya go ba le ntlo ya maleba.
 (2) Mmušo o swanetše go tšea magato a maleba a molao le a mangwe, ka maatla a wona, go fihlela phethagatšo ya kgato ka kgato ya tokelo ye.
 (3) Ga go motho yo a swanetšego go ntšhwa ka ngwakong wa gagwe goba ngwako wa gagwe o phušulwe ntle le taelo ya kgorotshoko yeo e dirilwego ka morago ga go ela hloko mabaka ka moka a a amegago. Ga go molao wo o swanetšego go dumelela go ntšhiwa ga batho magaeng ka boithatelo.

Tlhokomelo ya tša maphelo, dijo, meetse le tšhireletšo ya leago

27. (1) Mang le mang o na le tokelo ya phihlelelo ya -
 (a) ditirelo tša tlhokomelo ya tša maphelo, go akaretšwa le tlhokomelo ya maphelo go tša pelegi;
 (b) dijo le meetse tše di lekanego; le
 (c) tšhireletšo ya tša leago, go akaretšwa, ge e le gore ga ba kgone go ithuša ka bobona le bao ba ba tshepilego, thušo ya selegae yeo e swanetšego.
 (2) Mmušo o swanetše go tšea magato a maleba a semolao le a mangwe, ka maatla a wona, go fihlela phethagatšo, kgato ka kgato ya ye nngwe le ye nngwe ya ditokelo tše.
 (3) Ga go motho yo a swanetšego go ganwa ka kalafo ya tšhoganyetšo.

Bana

28. (1) Ngwana yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya -
 (a) leina le tokelo ya go ba wa naga ye a belegetšwego go yona;
 (b) go hlokomelwa ke lelapa goba motswadi, goba hlokomelo ye swanetšego ge a tlošitšwe lelapeng;
 (c) phepo ya motheo, madulo, ditirelo tša maphelo tša motheo le ditirelo tša leago;
 (d) go šireletšwa go swarompe, hlokomologo, tšaišo goba go se hlokomelwe;
 (e) go šireletšwa go tšaišo ya tša go šoma
 (f) go se dirišwe goba go se dumelelwe go dira mošomo goba go abela ditirelo tše di -

- (i) sa swanelago go motho wa mengwaga ya go lekana le ya ngwana yo; goba
- (ii) ka beyago kotsing go phela gabotse ga ngwana, thuto, boitekanelo bja mmele le monagano, goba semoya, maitshwaro goba tšwelopele setšhabeng;
- (g) go se golegwe, ntle le ge seo e le kgato fela yeo e ka tšewago, gomme ge go le bjalo, godimo ga ditokelo tšeo ngwana yoo a di fiwago ka fase ga dikarolo tša 12 le 35, ngwana yoo a ka golegwa fela nakwana e nnyane ya maleba; le gona o na le tokelo ya go -
 - (i) hlaolwa bagolegweng bao ba nago le mengwaga ya ka godimo ga 18; gomme
 - (ii) a swarwe ka mokgwa wo, a bewe maemong ao a tšeago šedi ya bogolo bja ngwana;
- (h) gore ngwana yoo a be le ramolao wa mmušo yoo ebilego a lefša ke mmušo, melatong yeo e amago ngwana, ge e le gore tlhokego ya toka e ka tšwelelela; le
- (i) go se šomišwe thwii dithulanong tšeo go itlhamilwego gape le go šireletšwa mabakeng a dithulano tšeo go itlhamilwego.
- (2) Dikgahlego tša ngwana di bohlokwa kudu mererong e mengwe le e mengwe ye e amago ngwana yoo.
- (3) Mo karolong ye lentšu le “ngwana” le šupa motho yo a lego ka fase ga mengwaga e 18.

Thuto

29. (1) Mang le mang o na le tokelo ya -
- (a) go hwetša thuto ya motheo, go akaretšwa thutomotheo ya ba bagolo; le
 - (b) go tšwetša pele thuto yeo mmušo, go ya ka mabaka a a kwešišegago, o swanetšego go tšea magato a maswanedi go dira gore e hwetšwagale le go fihlelelwa.
- (2) Mang le mang o na le tokelo ya go hwetša thuto ka leleme la semmušo goba maleme a boikgethelo bja bona dihlongweng tša thuto tša setšhaba moo thuto yeo e tlogago e kgonagala. Go kgonthišiša phihlelelo le phethagatšo ya tokelo ye, mmušo o swanetše go hlokomela maano ka moka a thuto, go akaretšwa dihlongwa

- tša thuto ya go rutwa ka polelo e tee, go hlokometšwe -
- tekatekano;
 - kgonagalo; le
 - phišegelo ya go nyaka go beakanyaleswa ditlamorago tša melao ya maloba ya kgethollo ya semorafe le mekgwa.
- (3) Motho yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go hloma le go lota, ka ditshenyegelo tša gagwe, dihlongwa tša thuto tše di ikemetšego tšeo di -
- sa kgethollego ka lebaka la morafe;
 - ngwadišitšwego le mmušo; le
 - go lota maemo a thuto ao a sego ka fase ga ao a lego dihlongweng tša thuto tša setšhaba.
- (4) Karolwana ya (3) ga e thibele dithušo tša mmušo dihlongweng tše di ikemetšego tša thuto.

Leleme le setšo

30. Mang le mang o na le tokelo ya go šomiša leleme la gagwe le go kgatha tema bophelong bja setšo sa kgetho ya gagwe, efela ga go yo a diragatšago ditokelo tše a ka dirago bjalo ka tsela ye e lego kgahlanong le mabaka a itšego a Molao wa Ditokelo.

Ditšhaba tša setšo, bodumedi le tša maleme

31. (1) Batho ba e lego ditho tša setšhaba sa setšo, bodumedi goba sa leleme ga ba swanela go ganetšwa tokelo, le maloko a mangwe a setšhaba seo -
- go ipshina ka setšo sa bona, go latela bodumedi bja bona le go šomiša leleme la bona; le
 - go hloma, go itswalanya le go lota setšo, bodumedi le ditlemagano le mekgatlo e mengwe ya setšhaba.
- (2) Ditokelo karolwaneng ya (1) di ka no se šomišwe ka tsela yeo e tla bago kgahlanong le ditlhabišo tše dingwe tša Molao wa Ditokelo.

Phihlelelo ya tshedimošo

32. (1) Mang le mang o na le tokelo ya go fihlelela -
- tshedimošo efe goba efe yeo e swerwego ke mmušo; le
 - tshedimošo efe goba efe yeo e swerwego ke motho o mongwe yeo e tsomegago gore go phethagatšwe goba go šireletšwe tokelo efe goba efe.

- (2) Molao wa setšhaba o swanetše go bewa gore go phethagatšwe tokelo ye gomme o ka fa magato a maleba go imolla mmušo mathateng a taolo le a ditšhelete.

Kgatotaolo ye e lokilego

33. (1) Mang le mang o na le tokelo ya go hwetša kगतotaolo yeo e lego molaong, ye e kwalago, yeo e sepedišwago ka tsela ya maleba.
- (2) Mang le mang yo ditokelo tša gagwe di amilwego gampe ke kगतotaolo o na le tokelo ya go fiwa mabaka ao a ngwadilwego.
- (3) Molao wa setšhaba o swanetše go bewa go maatlafatša ditokelo tše, gomme o swanetše-
- (a) go hlagiša tekololefsa ya kगतotaolo ke kgorotsheko goba, ge e le gore go swanetše, kgoro ya go ikemela ya go se tšee lehlakore;
- (b) go bea maikarabelo go mmušo go maatlafatša ditokelo tšeo di beilwego dikarolwaneng tša(1)le (2); le
- (c) go tšwetšapele taolo ye e šomago gabotse.

Tumelelo go dikgorotsheko

34. Mang le mang o na le tokelo ya gore phapano efe goba efe yeo e ka rarollwago ka tirišo ya molao, e theetšwe phatlalatša pele ga kgoro ya tšheko goba, moo go kgonegago, lekgotla goba foramong e nngwe ye e ikemetšego ya go se tšeye lehlakore.

Batho bao ba swerwego, ba gogilwego le ba latofatšwago

35. (1) Mang le mang yo a swerwego ka go oba molato o na le tokelo ya -
- (a) go homola;
- (b) go tsebišwa ka bonako -
- (i) ka tokelo ya gagwe ya go homola; le
- (ii) go lemošwa ka ditlamorago tša go se homole;
- (c) go se gapeletšwe go dira boipobolo bofe goba bofe goba go dumela se sengwe seo se ka šomišwago bjalo ka bohlatse kgahlanong le yena;
- (d) go tlišwa pele ga kgorotsheko ka pela ka mo go ka kgonegago, fela e sego ka morago ga -
- (i) diiri tše 48 ka morago ga go swarwa; goba
- (ii) mafelelong a letšatši la pele la tšheko morago ga ge diiri tše 48 di fetile,

- ge e le gore diiri tše 48 di fela ka ntle ga diiri tša tlwaelo tša kgorotsheko goba ka letšatši leo e sego la tlwaelo la tsheko;
- (e) ka letšatši la mathomo la go tšwelela pele ga kgorotsheko, a latofatšwe goba a tsebišwe lebaka leo le dirago gore go golegwa ga gagwe go tšwelepele goba a lokollwe; le
- (f) go lokollwa kgolegong ge dikgahlego tša toka di dumela, go ya ka mabaka a kwalago.
- (2) Mang le mang yo a golegilwego, go akaretšwa le mogolegwa yo a ahlotšwego, o na le tokelo ya -
- (a) go tsebišwa ka pele lebaka leo le mo dirilego gore a swarwe;
- (b) go kgetha le go boledišana le ramolao, le go tsebišwa ka tokelo ye ka bonako;
- (c) gore mmušo o mo fe ramolao o a lefšago ke mmušo, ge go hloka toka go ka tšwelela, le go tsebišwa ka tokelo ye ka bonako;
- (d) go ganetšana le go ba molaong ga go swarwa ga gagwe pele ga kgorotsheko gomme, ge go swarwa go se molaong, a lokollwe;
- (e) go mabaka a kgolego ao a sepelelanago le seriti sa botho, go akaretšwa bonnyane go diragatša le tlhagišo, ka ditshenyegelo tša mmušo, tša bodulo bjo bo lekanego, phepo, ditlabele tša go bala le kalafo; le
- (f) go kgokagana le go etelwa ke -
- (i) mogatša goba molekane;
- (ii) wa leloko;
- (iii) moeletši yo a ikgethetšego yena wa sedumedi; le
- (iv) ngaka yeo a ikgethetšego yona.
- (3) Mang le mang yo a latofatšwago o na le tokelo ya go sekišwa ka tsela ya toka, yeo e akaretšago tokelo ya -
- (a) go tsebišwa ka ga tatofatšo ya gagwe le dintlha tše di lekanego go mo kgontšha go fetola tatofatšo yeo;
- (b) go fiwa nako le ditlabele tšeo di lekanego gore a kgone go itokišetša tsheko;
- (c) go sekišwa phatlalatša pele ga kgoro ya tsheko ya mehlang;
- (d) go ba le tshekišo yeo e thomago e bile e felago ka ntle le titelo yeo e sa kwešišagalego;
- (e) go ba gona ge a sekišwa;
- (f) go kgetha, le go emelwa ke ramolao, le go tsebišwa ka tokelo ye ka pela;

- (g) gore mmušo o mo fe ramolao o a lefsago ke mmušo, ge go hloka toka go ka tšwelela, le go tsebišwa ka tokelo ye ka bonako;
 - (h) go tšewa bjalo ka motho yo a se nago molato, go homola, le go se fe bohlatse nakong ya tšhepedišo ya tšheko;
 - (i) go fa bohlatse, le go ganetššana le bohlatse;
 - (j) go se gapeletšwe go fa bohlatse bjo a ka ipofago ka bjona;
 - (k) go sekišwa ka leleme leo yena molatofatšwa a le kwešišago goba, ge e le gore seo ga se kgonagale, go dira gore ditshepedišo di hlathollelwe lelemeng leo;
 - (l) go se bonwe molato ka tiro goba go se phethagatše moo go sego gwa ba tlolo ya molao ka fase ga molao wa setšhaba goba wa ditšhabatšhaba ka nako yeo o sego wa dirirwa goba o sego wa phethagatšwa;
 - (m) go se sekišwe tlong ya molao ka lebaka la tiro goba go se phethagatše moo e lego gore mosekišwa o šetše a kile a se bonwe molato goba a ilego a golegelwa yona;
 - (n) go holegeng ga dikotlo tše di sego tše kgolo tšeo di laetšwego, ge dikotlo tše di laetšwego tša tlolo ya molao di fetošitšwe gareng ga nako yeo tlolo ya molao e dirilwego le nako ya go kwebja; le
 - (o) go dira boipiletšo bja, goba go lekola lefsa ka kgorokgolo ya tšheko.
- (4) Neng le neng ge karolo ye e nyaka gore tshedimošo e fiwe motho, tshedimošo yeo e swanetše go fiwa ka leleme leo motho a yoo a le kwešišago.
- (5) Bohlatse bjo bo hweditšwego ka tsela yeo e ganetšhanago le tokelo efe goba efe ye e lego ka go Molao wa Ditokelo bo swanetše go phaelwa thoko ge e le gore go amogela bohlatse bjoo go tla dira gore tšheko e se be le toka goba mohlomongwe bo be kgahlanong le tirišo ya toka.

Mollwane wa ditokelo

36. (1) Ditokelo tše di lego ka Molaong wa Ditokelo di ka ba le mellwane fela go ya ka molao wo o akaretšago mang le mang ge e le gore mollwane wo o a kwala e bile o molaong setšhabeng seo se lokologilego sa temokrasi seo se theilwego ka seriti sa botho, tekatekano le tokologo, go elwa hloko mabaka ka moka ao a amegago, go akaretšwa -
- (a) mohuta wa tokelo;
 - (b) bohlokwa le maikemišetšo a mollwane;

- (c) mohuta le bogolo bja mollwane;
 - (d) kamano magareng ga mollwane le maikemišetšo a yona; le
 - (e) mokgwa woo o sa šitišego phihlelelo ya maikemišetšo ao.
- (2) Ka ntle le ge go hlagišitšwe karolwaneng ya (1) goba ditlhagišong tše dingwe tša Molaotheo, ga go molao wo o swanetšego go direla tokelo yeo e tlišeditšwego ka go Molao wa Ditokelo mollwane.

Maemo a tšhoganetšo

37. (1) Maemo a tšhoganetšo a ka goeletšwa fela go ya ka Molao wa Palamente, le gona fela ge -
- (a) bophelo bja setšhaba bo tšhošetšwa ka ntwa, tlhaselo, tsogelokakaretšo, tlhakahlakano, masetlapelo a tlhago goba maemo a mangwe tšhoganetšo a setšhaba; le
 - (b) kgoeletšo e hlokega go tliša khutšo le kagišo.
- (2) Kgoeletšo ya maemo a tšhoganetšo, le molao ofe goba ofe woo o dirilwego goba magato a mangwe ao a tšerwego go latela kgoeletšo yeo, di ka šoma fela -
- (a) kholofelong; le
 - (b) mo matšatšing ao a sa fetego 21 go tloga letšatšing la kgoeletšo, ntle le ge Seboka sa Maloko a Palamente se ka tšea sephetho sa go katološa kgoeletšo. Seboka sa Maloko a Palamente se ka tšea sephetho sa go katološa maemo a tšhoganetšo ka dikgwedi tše sa fetego tše tharo ka nako e tee. Katološo ya mathomo ya kgoeletšo ya tšhoganetšo e swanetše go tšewa ka sephetho seo go dumelwanego ka sona ke bontši bja dibouto tša maloko a Seboka sa Maloko a Palamente. Katološo ye nngwe le ye nngwe yeo e latelago e swanetše go tšewa ke bouto ya bonyane diperesente tše 60 tša maloko a Seboka sa Maloko a Palamente. Sephetho seo se tšewago go ya ka temana ye se swanetše go tšewa fela morago ga ngangišano ya phatlalatša ya setšhaba Kgobokanong ya Palamente.
- (3) Kgoro efe goba efe ya tsheko e ka ahlola go ba molaong ga -
- (a) kgoeletšo ya maemo a tšhoganetšo;
 - (b) katološo efe goba efe ya kgoeletšo ya maemo a tšhoganetšo; goba
 - (c) molao ofe goba ofe wo o dirilwego goba kgato ye e tšerwego go latela kgoeletšo ya maemo a tšhoganetšo.

- (4) Molao wo mongwe le wo mongwe wo o dirwago go latela kgoeletšo ya maemo a tšhoganetšo o ka fapoga go Molao wa Ditokelo go fihla fela ge -
- (a) go fapoga go tlogago go tsomega ka kgoeletšo ya tšhoganetšo; le ge
- (b) molao -
- (i) o sepelelana le ditlamego tša Repabliki go ya ka molao wa boditšhabatšhaba woo o šomišwago ge go na le kgoeletšo ya maemo a tšhoganetšo;
- (ii) o kwana le karolwana ya(5); ebile
- (iii) o phatlaladitšwe ka Kuranteng ya Mmušo wa setšhaba ka pela ka mo go kgonegago morago ga go bewa.
- (5) Ga go Molao wa Palamente woo o dumelelago kgoeletšo ya tšhoganetšo, ebile ga go molao woo o dirwago goba kgato efe goba efe yeo e ka tšewago go latela kgoeletšo ya tšhoganetšo, yeo e ka dumelago goba go dumelela go -
- (a) go lebalela mmušo, goba motho mang goba mang yo a dirilego tiro ye e sego molaong;
- (b) go fapoga go gongwe le go gongwe karolong ye; goba
- (c) go fapoga go gongwe le go gongwe karolong yeo e ukamilwego kholomong ya 1 ya Lenaneo la Ditokelo tšeo Go sa swanelwago go Fapogwa go Tšona, go bogolo bjo bo bontšhwago go lebana le karolo ya kholomo ya 3 ya lenaneo.

Lenaneo la Ditokelo tšeo Go sa swanelago go Fapogwa go Tšona

1 Nomoro ya karolo	2 Leina la karolo	3 Bogolo bjojo tokelo e sego ya swanelwa go fapoga go yona
9	Tekatekano	Mabapi le kgethollo ye e sa lokago ka mabaka fela a mohlobo, mmala, morafe goba tlhago, bong, bodumedi goba polelo
10	Tlhompho ya setho	Ka moka
11	Bophelo	Ka moka

1 Nomoro ya karolo	2 Leina la karolo	3 Bogolo bjoo tokelo e sego ya swanelwa go fapoga go yona
12	Tokologo le tšhireletšo ya motho	Mabapi le dikarolwana (1)(d) le (e) le 2 (c)
13	Bokgoba, bohlinka le kgapeletšo ya mošomo	Mabapi le bokgoba le bohlinka
28	Bana	Mabapi le: - dikarolwana tša (1)(d) le (e); - ditokelo ditemaneng tša (i) le (ii) tša karolwana (1)(g); le - karolwana ya (1)(i) mabapi le bana ba mengwaga ye 15 le ka fase.
35	Batho bao ba swerwego, ba golegilwego le bao ba latofatšwago	Mabapi le : - dikarolwana tša (1)(a), (b) le (c) le (2)(d); - ditokelo ditemaneng tša (a) go fihla go (o) goba karolwana ya (3), go sa akaretšwe temana ya (d); - karolwana ya (4); le - karolwana ya (5) mabapi le tlogelo ya bohlatse ge e le gore go amogela bohlatse bjoo go tla dira gore tsheko e se be le toka.

- (6) Ge motho mang goba mang a golegilwe ntle le tsheko go latela phapogo go ditokelo tša gagwe ka lebaka la kgoeletšo ya maemo a tšhoganetšo, mabaka a a latelago a swanetše go hlokomelwa:
- Leloko la lapa la motho o mogolo goba mogwera wa motho yo a golegilwego o swanetše go tsebišwa ka pela ka moo go kgonegago, a tsebišwe gore motho yoo o golegilwe.
 - Tsebišo e swanetše go gatišwa ka Kuranteng ya Mmušo ya setšhaba pele ga ge matšatši a mahlano a morago ga ge motho a swerwe a fela, a bolela leina la mogolegwa le lefelo la kgolego le go bolela ka magato a tšhoganetšo ao motho yoo a golegilwego ka fase ga wona.

- (c) Mogolegwa o swanetše go dumelwa go ikgethela, le go etelwa nako ye nngwe le ye nngwe ye e kwalago, ke ngaka.
 - (d) Mogolegwa o swanetše go dumelwa go ikgethela, le go etelwa nako ye nngwe le ye nngwe ye e kwalago, ke ramolao.
 - (e) Kgorotsheko e swanetše go lekedisiša mabaka a kgolego ka pele ka moo go kgonegago, e fela e sego morago ga matšatši a 10 morago ga gore motho yoo a golegwe, gomme kgorotsheko e swanetše go lokolla mogolegwa ka ntle le ge go hlokega go tšwelapele ka go golega go tliša khutšo le molao.
 - (f) Mogolegwa yo a sa lokollwego go ya ka tekolo ya ka fase ga temana ya (e), goba yoo a sa lokollwego go ya ka tekolo ya temana ye, a ka dira kgopelo go kgorotsheko go lekedisiša lefsa go tšwelapele ka kgolego ya gagwe nako ye nngwe le ye nngwe morago ga ge matšatši a 10 a tekolo ya pele a fetile, gomme kgorotsheko e swanetše go lokolla mogolegwa ntle le ge go sa hlokega go tšwelapele ka kgolego go tliša khutšo le toka.
 - (g) Mogolegwa o swanetše go dumelwa go tšwelelepele ga kgorotsheko efe goba efe ka sebele pele kgorotsheko yeo e lekedisiša maemo a gagwe a go golegwa, go emelwa ke ramolao tšhekong yeo, le go dira dikgopelo kgahlanong le go tšwetšwapele ga kgolego ya gagwe.
 - (h) Mmušo o swanetše go tšweletša mabaka ao a ngwadilwego pele ga kgorotsheko ao ka ona o hlalošago mabaka a go tšwetšapele kgolego ya mogolegwa yoo, ebile o swanetše go fa khopi ya mabaka ao go mogolegwa bonyane matšatši a mabedi pele kgorotsheko e lekola lefsa go swarwa ga motho yoo.
- (7) Ge kgorotsheko e lokolla mogolegwa, motho yoo ga a swanela go golegwa gape mabakeng ao a swanago le ao a bego a golegilwe ka ona, ntle le ge mmušo o ka tliša mabaka a go kwagala a go golega motho yoo gape.
- (8) Dikarolwana tša (6) le (7) ga di šomišwe bathong bao e sego baagi ba Afrika Borwa bao ba golegilwego ka lebaka la phapano ya ntwaga ya boditšhabatšhaba. Eupša mmušo o swanetše go obamela maemo ao a tlamago Repabliki ka fase ga molao wa setho wa boditšhabatšhaba mabapi le kgolego ya batho bao.

Phethagatšo ya ditokelo

38. Mang le mang yoo a ngwadilwego karolong ye o na le tokelo ya go ya go kgorotsheko

ya maswanedi moo a tlilego go bega gore tokelo ya ka Molaong wa Ditokelo e tshetšwe goba e nyaditšwe, le kgorotsheko e ka mo fa kimollo yeo e swanetšego, go akaretšwa le go tsebagatšwa ga ditokelo tšeo. Batho bao ba ka boledišanago le kgoro ke -

- (a) mang le mang yoo a emelago dikgahlego tša gagwe ka nama;
- (b) mang le mang yoo a emelago batho ba bangwe bao ba palelwago ke go ikemela ka bobona;
- (c) mang le mang yoo a emego bjalo ka leloko la, goba a emetšego dikgahlego tša sehlopha goba legoro la batho;
- (d) mang le mang yoo a emelago dikgahlego tša setšhaba; le
- (e) mokgatlo wo o emelago dikgahlego tša maloko a wona.

Tlhathollo ya Molao wa Ditokelo

39. (1) Ge go hlathollwa Molao wa Ditokelo, kgorotsheko, lekgotlatshekišo la setšo goba foramo -
- (a) e swanetše go tšwetšapele melao yeo e laolago setšhaba seo se lokologilego sa temokrasi se se theilwego godimo ga seriti sa botho, tekatekano le tokologo;
 - (b) e swanetše go hlokomela molao wa boditšhabatšhaba; le
 - (c) go ka no diriša molao wa dinaga tše dingwe.
- (2) Ge go hlathollwa molao ofe goba ofe, le ge go dirwa molaotlwaelo goba molao wa setšo, kgorotsheko efe goba efe, kgorotshekišo efe goba efe ya setšo goba foramo di swanetše go tšwetšapele phišego, sephetho le maikemišetšo a Molao wa Ditokelo.
- (3) Molao wa Ditokelo ga o ganetše go ba gona ga ditokelo tše dingwe goba ditokologo tšeo di amogelwago goba di fiwago ke molaotlwaelo, molao wa setšo goba molao, ge fela di nyalelana le Molao wo.